

Taşınmak. Eşyanız yoksa kolay. Hemen her hafta bir yerden bir yere taşınan biriyim. Bugün artık kendi başıma yaşayabileceğim bir eve taşındım. Olmayı istediğim *minimalist* olabilecek miyim? Zor görünüyor. Eşyadan sıkılıyorsanız, aslında eşyadan değil, onun hatırlattığı zincirlerden sıkılıyorsunuzdur. Eşyayla mücadele etmek de hastalığın kendisinden değil, semptomlarıyla uğraşmak.

William Irvine'ın Stoacılıkla ilgili bir kitabını dinledim bugün. Kitap genelde Roma Stoizmini anlatmış. Budizm'in *muadili* sayılabilecek bir Batı felsefesi. Budizm veya sair Doğu dinleri kadar *pahalı* değil, bir yandan Stoacı olup, bir yandan Marcus Aurelius gibi Roma İmparatoru olabiliyorsunuz. Dünyanın içinde, toplumun ortasında işlevi olan insanlara hitap etmiş, onlar tarafından geliştirilmiş ve bugün de bu sebeple sevilen bir ahlak ve felsefe ekolü. Zenginlikten ve güçten feragat etmeden, sadece ona *bağlanmayarak* iyi bir Stoacı olabiliyorsunuz. Bunun için sunduğu pratik araçlar var, *çocuğunu öperken belki yarın öleceğini düşün* diyor Epiktetos, *başına gelebilecek felaketleri düşün ve elindeki-lerin kıymetini bil*. Şükretmek mutluluğun en kısa (ve belki tek) yolu, bunun yanında verdiği *ahlaki üstünlük hissi* de refahın getirdiği suçluluğun üstesinden gelmeye yardımcı oluyor.

Epikürcülük, Cynicism/Kelbilik ve Stoacılık gibi antik çağ *felsefelerinin* günlük hayatı ve ahlaki düzeni belirlemeye çalışan *dinlerden* bir farkı yok. Zeus'a inanmadan hakiki Stoacı olamıyormuşsunuz. Bunlar bir nevi bizim tarikat silsilelerine benziyor. Kadirilik veya Nakşibendilik gibi ekoller, farklı pratikler sunuyor ancak müslüman olmadan ne Kadiri, ne Nakşi olamayacağınız gibi, Roma devlet dinine inanmadan da Epikürcü veya Stoacı olamıyorsunuz. Bize ithal edilirken (veya aydınlanma çağında tarih yeniden yazılırken) bunların dini tarafları tırpanlanmış. Epiktetos'u biz *laik biri* gibi görüyoruz veya Tanrı düşüncesinin Seneca'nın hayatında o kadar da yeri olmadığını. Ancak bu insanlar *alegorik* sayarak da olsa Jüpiter kültürüne, belki başka tanrıların varlığına inanıyorlardı. Hayat felsefesi üretirken de bu bağlamda, çoktanrılı bir dünya bağlamında ürettiler.

Onun için *ahiret fikri* hiç yer almıyor. Ölümün ve yaşlılığın üzerinde ürettikleri düşüncelerin hiçbirinde *yeniden hayata döneceğiz ve yaptıklarımızdan sorguya çekileceğiz* demiyorlar. Belki bize *dindışı* gelmesinin sebebi de bu, bizde de *dini düşünceye* asıl rengini veren fikir ahiret düşüncesi, insanın ahirete iman edip etmemesinin hayatına getirdiği *fark*, *Tanrı'ya* iman edip etmemesinin getirdiği farktan daha büyük. Deistler de Tanrı'ya inanıyor, tarih boyunca bir Tanrı'ya inanmayan çok az insan var, modern Ateistler bile sadece *kadim Tanrıların* inkarcısı, adı *Bilim* olan, her şeyi bildiğine, gerçeği ortaya çıkaracağına, bize mutluluk ve refah getireceğine inandıkları başka bir tanrıya inanıyorlar. *Şu tanrıyı* ancak *bu tanrıya* inanarak reddedebiliyosun.

O halde *din* dediğimize rengini veren *ahiret*. Zamanımızda zayıflayan da *Tanrı'ya iman* değil, *ahirete iman*. Başka başka kaynaklardan kendimize *daha dünyevi* anlamlar üretmeye çalışmamız da bundan.